

3. Лозинський М. Українство і москвофільство серед україно-руського народу в Галичині / Репринтне видання. Стрий: МП Опришки, 1994. – 93 с.
4. Миколаєвич М. Москвофільство: його батьки і діти. Історичний нарис. Львів: Накладом Громадського голосу, 1936. – 68 с.
5. Воззвання комісії вь созданию Народного Дома и второй городской Церкви къ русскому Духовенству // Науковий збірник издаваємий литературнимь обществом Галицко-Русская Матицы. Львов: Вь книгопечат~ Ставропигійского Института, 1866.
6. Справозданіе Коммисіи предстоящей д~ламь Народного Дома и созидаемой второй городской церкви во Львов~ за годь 1865. Львов: Вь книгопечат~ Ставропигійского Института, 1865.
7. Справозданіе Комисіи предстояющей д~ламь созидаемого Дома Народного и второй городской церкви во Львов~ за л~та 1861, 1862, 1863. Львов: Типом Института Ставропигійского, 1864.
8. Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі – ЦДІА України у м. Львові), ф. 130 (Рускій народный институт “Народный домь”), оп. 1, спр. 19 (Довідка про історію та розвиток інституту Народний Дім у Львові).
9. ЦДІА України у м. Львові, ф. 130, оп. 1, спр. 76 (Протоколи засідань Комісії Народного Дому з організаційних та фінансово-господарських питань та запрошення взяти участь у цих засіданнях).
10. ЦДІА України у м. Львові, ф. 130, оп. 1, спр. 576 (Справа про складання договорів з квартиронаймачами у Львові і сплати ними чиншів).
11. В~стник Народного Дома. Львовь. 1903. 1 (14) января.
12. ЦДІА України у м. Львові, ф. 130, оп. 1, спр. 615 (Протоколи та постанови засідань Керівної ради про оренду приміщень Народного Дому).
13. ЦДІА України у м. Львові, ф. 130, оп. 1, спр. 561 (Списки квартиронаймачів та орендаторів у будинку Народного Дому у Львові).
14. ЦДІА України у м. Львові, ф. 130, оп. 1, спр. 627 (Угоди про оренду приміщення Народного Дому, складені з товариствами та приватними особами).
15. “Правда”. Львів. 1875. 3 (15) марта.
16. Вістник Народного Дому. Львів, 1918-1919. Ч.1.
17. ЦДІА України у м. Львові, ф. 130, оп. 1, спр. 709 (Справа про заду в оренду маєтків сс. Білка та Костенів).
18. ЦДІА України у м. Львові, ф. 130, оп. 1, спр. 719 (Матеріали про спір з громадою с. Білка та окремими землевласниками за встановлення права власності на маєток).
19. В~стник Народного Дома. Львів. 1884. 14 (2) падолиста.
20. ЦДІА України у м. Львові, ф. 130, оп. 1, спр. 697 (Матеріали про господарську діяльність адміністрації маєтку Білка та Костенева, будівництво церкви в с. Білка та ін. (листи, доповідні записки та ін.)).
21. В~стник Народного Дома. Львовь. 1887. 1 (13) декабрия.
22. В~стник Народного Дома. Львовь. 1896. 1 (13) декабрия.
23. ЦДІА України у м. Львові, ф. 130, оп. 1, спр. 763 (Листування з адміністратором маєтку Білка та Костенева про прийняття та звільнення з роботи лісничих, розрахунки з ними, їх зловживання, господарська діяльність, сплату податків).
24. ЦДІА України у м. Львові, ф. 130, оп. 1, спр. 721 (Матеріали про спір з громадою с. Білка та окремими землевласниками за встановлення права власності на маєток).
25. ЦДІА України у м. Львові, ф. 130, оп. 1, спр. 695 (Доповідна записка та листи адміністрації інститутського маєтку Білка та Костенів у справі купівлі маєтку в с. Брюховичі).
26. В~стник Народного Дома. Львовь. 1883. 1 (13) апр~ля.
27. В~стник Народного Дома. Львовь. 1886. 1 (13) марта.
28. В~стник Народного Дома. Львовь. 1883. 1 (13) марта.
29. В~стник Народного Дома. Львовь. 1890. 1 (13) декабрия.
30. Справозданіе комисіи предстоящей д~ламь Дома Народного и созидаемой второй городской Церкви во Львов~ за годь 1865 // Науковий збірник издаваємий литературнимь обществом Галицко-Русская Матицы. Львов, 1866.

УДК 94(477)

Р. Сіромський

Концепція “асоціативного суверенітету” Квебеку: зародження, основні засади та реалізація (1968-1980 рр.)

У статті простежено процес формування концепції “асоціативного суверенітету” Квебеку, що передбачала здобуття провінцією політичної незалежності та входження в економічний союз з Канадою. Особливий наголос зроблено на підготовці та проведенні у 1980 р. референдуму про “асоціативний суверенітет” провінції.

***Ключові слова:** Квебек, асоціативний суверенітет, сепаратизм, Р. Левек, референдум.*

В статті просліджен процесс формирования концепции “ассоциативного суверенитета” Квебека, которая предусматривала достижение провинцией политической независимости и вхождение в экономический союз с Канадой. Особый акцент сделан на подготовке и проведении в 1980 г. референдума об “ассоциативном суверенитете” провинции.

Ключевые слова: Квебек, ассоциативный суверенитет, сепаратизм, Р. Левек, референдум.

The article deals with the process of form conception of Quebec sovereignty-association, which means political sovereignty of province, accompanied by an economic association with Canada. A special attention goes to the preparation and held a provincial referendum on sovereignty-association in 1980.

Key words: Quebec, sovereignty-association, separatism, R. Levesque, referendum.

Постановка проблеми і її актуальність. Починаючи з другої половини ХХ ст. франкоканадське питання (проблема Квебеку), склала серйозну загрозу єдності Канадської федерації, залишаючись донині одним з найгостріших питань внутрішньополітичного життя цієї північноамериканської країни. Аби зберегти власну національну ідентичність, частина франкомовних жителів Квебеку стала виступати за зміну правового статусу провінції. Цей процес актуалізувався в роки т.зв. “тихої революції” 1960-х рр., котра стала синонімом усебічної модернізації провінції, знівелювавши комплекс підкорених (характерний для квебекців з часу англійського завоювання Канади) й активізувавши суспільно-політичну дискусію навколо шляхів розвитку регіону. Проте єдиного і чіткого бачення щодо майбутнього Квебеку так і не викристалізувалось: підходи до розв’язання квебекської проблеми містили в собі пропозиції від забезпечення лінгвістично-культурної рівності франко- та англоканадців і аж до повного відокремлення від Канади. Якщо перший підхід, у той чи інший спосіб, розглядався як програм-мінімум усіма партіями й рухами, то сепарація трактувалась, здебільшого, як остання альтернатива (її переважно підтримували маргінальні політичні сили на зразок “Руху за національну незалежність”).

Мета статті – проаналізувати зародження, основні програмні засади і шляхи реалізації концепції “асоціативного суверенітету” Квебеку у період 1968-1980 рр. (від створення сепаратистської Квебекської партії до проведення референдуму про суверенітет провінції).

Історіографія. На відміну від українських істориків і політологів, канадські дослідники присвячували порушеній у статті проблемі чималу увагу, ставлячи наголос на таких проблемах як: економічні передумови сепарації провінції (А. Альберт, К. Макробертс) [1, 2], політику уряду Квебекської партії (І. Фрейзер) [3], формування ідеї незалежності в середовищі інтелектуалів (М. Орнстейн, Г. Стівенсон, С. Трофіменкофф) [4, 5], порівняння сепаратистського руху у Квебеку з йому подібними аналогами у Європі (К. Ламер) [6] тощо.

Джерельною базою дослідження стали стенограма парламентських дебатів стосовно проведення референдуму про “асоціативний суверенітет” Квебеку у Національних зборах провінції, архівні матеріали канадської телерадіокомпанії *CBC*, спогади учасників тих подій (Л. Ганьйон, Р. Левек), преса та періодичні видання (газети “Canada Weekly”, “The Globe and Mail”, “Montreal Star”, “Атлас. Еженедельный вестник иностранной информации ТАСС”, “За рубежом”, “Ми і світ”) та інші.

У жовтні 1967 р., аби уникнути виключення з лав Ліберальної партії провінції за сепаратистські заяви, колишній журналіст телерадіокомпанії *CBC* та активний діяч “тихої революції” Рене Левек, покинув лібералів й ініціював створення “Руху суверенітет-асоціація”, що виступав за проголошення політичного суверенітету провінції і подальше об’єднання в економічний союз з Канадою. У 1968 р. ця організація об’єдналася з “Національним рухом” Жіля Грегуара, створивши Квебекську партію (*Parti Québécois*). Кілька тижнів по тому, подолавши міжособистісні протиріччя, лідер “Руху за національну незалежність” П’єр Бургуль закликав і своїх однодумців вливатись в ряди новоствореної партії [7]. Таким чином, Р. Левек зумів об’єднати розпорошені сили прихильників незалежності, зробивши “сепаратизм електорально привабливим” [8].

На глибоке переконання Р. Левека, залишатись у Канадській федерації, що виникла внаслідок “невдалого шлюбу” (чи “шлюбу за розрахунком”) між англо- і франкоканадцами, для Квебеку було згубною справою*. У сімейному житті у таких випадках люди розлучаються, тож цей принцип мав бути використаний і у відносинах між провінцією і федеральним центром. Однак, наголошував Р. Левек, Квебек і Канада повинні залишитись “товаришами”. Він вірив, що

* У разі сепарації Квебеку Канада втрачала майже 25% валового національного продукту, 28% населення і 15% території.

вони можуть мати спільну валюту, співпрацювати у сферах оборони і судноплавства [9, Р. 58-62]. Однак про повну самостійність Р. Левек намагався не говорити закликав у жодному разі не ототожнювати терміни “незалежність” і “суверенітет” [10, Р. 73].

Суть виходу зі складу федерації Р. Левек трактував обережно, наголошуючи, що сепарація має бути здійснена мирно і в демократичній формі. Квебек мав стати франкомовною республікою з такою виборчою системою як у ФРН. Згодом між Квебеком і Канадою мала бути укладена угода на зразок тої, що передувала утворенню Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС) [9, Р. 134]. Зважаючи на таку специфічну позицію політика, американська газета “Нью-Йорк Таймс” називала Р. Левека “найприємнішим у світі сепаратистом” [11, С. 18].

Нагода приступити до втілення у життя концепції “асоціативного суверенітету” випала Квебекській партії уже в листопаді 1976 р., коли ця політична сила отримала перемогу на виборах до Національної асамблеї Квебеку. Ця подія викликала в канадському суспільстві небувале доти занепокоєння щодо збереження цілісності країни. Підставою для хвилювання за майбутнє цілісності Канади були заяви лідера Квебекської партії Р. Левека, у яких він наголошував на неможливості подальшого співжиття англо- і франкоканадців в межах однієї держави, котре, за його визначенням, нагадувало “перебування двох скорпіонів в одній пляшці” [10, Р. 75]. Усвідомлюючи всю складність політичної ситуації, федеральний прем’єр теж франкоканадець П’єр Трюдо визнавав, що Канада опинилась в умовах найбільшої загрози існуванню держави з часу її створення [12].

Утім Р. Левек не став поспішати з суверенізацією Квебеку й обрав тактику поступового і часткового відокремлення. 19 лютого 1977 р. на бенкеті, влаштованому Конгресом Українців Канади (КУК) з нагоди 60-ї річниці української державності, віце-прем’єр квебекського уряду Жак-Ів Морен порівняв заплановану схему відокремлення Квебеку з поетапними державницькими зусиллями українців у 1917-1918 рр. “Ми сьогодні перебуваємо у тій самій ситуації, – заявив віце-прем’єр, – що й Україна після першого універсалу [мова про I Універсал Української Центральної Ради – Р. С.]. Ми взяли на себе відповідальність за майбутнє й стараемось досягнути те, що прагнула Україна в 1917-1918 рр. Історія українського народу є лекцією для Квебеку і для теперішнього квебекського уряду, мета якого демократичним шляхом досягти незалежності, українці є прикладом витривалості, відваги і толерантності у відношенні до [національних – Р. С.] меншин” [13].

Але попри реверанси у бік українців, справжня причина зволікання полягала в іншому – у недостатній кількості прихильників сепарації провінції (на той час не більше 20 %) [14, С. 5]. Водночас, не відкидаючи свого головного програмного принципу – досягнення провінцією асоціативного суверенітету, новий уряд був змушений виправдовувати сподівання і тих квебекців, котрі не були сепаратистами, а прагнули у першу чергу поліпшення соціальних стандартів життя [1, Р. 327].

Разом з тим, у середині 1977 р. уряд Квебекської партії виступив з ідеєю проведення референдуму про асоціативний суверенітет провінції і подав на розсуд громадськості форму його проведення, котра повторювала модель, використану Великою Британією під час волевиявлення щодо вступу у ЄЕС. Як і в британському випадку, у провінції було створено дві організації, котрі обстоювали позицію “за” і “проти”. Обидві структури отримали від уряду однакові фінансові ресурси й час для виступу на телебаченні та по радіо. Крім цього, кожний мешканець Квебеку одержав брошуру з аргументами “за” і “проти” асоціативного суверенітету, а також окреме обґрунтування урядової позиції [15].

Прив’язаність політичного суверенітету до економічної асоціації з Канадою означала втрату частини національної самостійності. Це можна трактувати як наслідок канадського етнокультурного дуалізму, відповідно до якого жителі провінції ідентифікують себе не лише квебекцями, але й канадцами, позаяк саме вони і були серед ініціаторів утворення Канадської федерації. Зважаючи на це, один із чільних ідеологів квебекського модерного націоналізму Жан-Марк Леже подавав ідею асоціативного суверенітету, а водночас і майбутнього референдуму, виключно як “діалог і досягнення нового братерства” [16, Р. 690]. З другого боку, доповнення політичного суверенітету Квебеку економічною асоціацією з Канадою можна пояснити тим фактом, що таке поєднання мало зробити ідею суверенітету привабливішою серед тих, хто

сумнівався у доцільності сепарації провінції. Щобільше, згодом і сам Р. Левек визнав, що вживання терміну “асоціація” пояснюється головню “прагматичним міркуванням” [17].

1 листопада 1979 р. уряд оприлюднив в Національній асамблеї документ під назвою “Квебек – Канада. Нова угода”, в якому виклав основні принципи втілення в життя концепції асоціативного суверенітету. У ньому йшлося, що завдяки політичному суверенітету перед провінцією відкриваються нові можливості і вона отримає політичну вигоду, а від економічної асоціації з Канадою – Квебек дістане економічний зиск. Документ передбачав членство Квебеку в Британській Співдружності, ООН, НОРАД і НАТО [18]. З цього приводу Р. Левек наголошував: “Ми частина Західного світу і маємо намір залишитися нею” [19, С. 16]. Після досягнення Квебеком політичного суверенітету й вступу в економічну асоціацію з Канадою, пропонувалось створити спільний орган управління – Загальну раду міністрів, куди б входили представники Квебеку та Канади. Кожна з двох частин нового утворення могла мати на своїй території власне законодавство, на свій розсуд розпоряджатися фінансами. Програмою також передбачалися вільний рух товарів, робочої сили й капіталів, відсутність митниці і паспортного контролю, наявність спільної валюти, тісний військовий союз між Квебеком й Оттавою [20, Р. 199].

Невдовзі квебекський уряд призначив проведення референдуму на 20 травня 1980 р. і оголосив зміст питання (французькою та англійською мовами). Воно було досить м'яким, але водночас надзвичайно гоміздким. Ось його зміст: “Уряд Квебеку виніс на громадський розгляд пропозицію проведення переговорів щодо укладення нової угоди з рештою Канади, котра базується на рівності двох націй. Ця угода має дати Квебекові ексклюзивне право приймати власні закони, збирати податки, встановлювати відносини із зарубіжними державами – тобто, отримати суверенітет. Водночас, вона передбачає економічну асоціацію з Канадою, включаючи спільну валюту. Зміни в політичному статусі, отримані внаслідок цих переговорів, не наберуть сили без народного схвалення на іншому референдумі. Враховуючи такі умови, чи дасте Ви урядові Квебеку мандат на проведення переговорів відносно пропонованої угоди між Квебеком і Канадою?” [21].

Частина квебекських радикалів виступила проти такого завуальованого формулювання і наполягала, аби питання незалежності було поставлене прямо. Однак Р. Левек вважав, що питання саме у такому вигляді здатне забезпечити перемогу. Проведені на той час опитування свідчили про те, що 57% квебекців хотіли розширення прав провінції у галузі культури, 50% в економіці, 37% у сфері міжнародних відносин і загалом 54% мешканців Квебеку підтримували пропозицію провінційного уряду щодо асоціативного суверенітету [3, Р. 199] *.

Необхідно врахувати і те, що референдум, як і обіцяв раніше Р. Левек, прямо не стосувався незалежності провінції, а мав радше консультативний характер. Лише при позитивному результаті 20 травня, мав відбутися новий референдум, присвячений безпосередньо питанню самостійності. Тобто, якщо Квебек і міг, де-юре, стати незалежним, то у жодному разі не в результаті референдуму 20 травня 1980 р. Проте, де-факто, і це добре розуміли в Оттаві, позитивні наслідки голосування неминуче відкривали шлях до повної незалежності Квебеку. Так, спеціалізована комісія з вивчення перспектив Канади у майбутньому при Гудзоновому інституті, звернула увагу на відсутність цілковитої впевненості у тому, що після проголошення політичного суверенітету Квебек піде на будь-яку асоціацію з рештою Канади [22, Р. 226].

З 4 по 20 березня 1980 р. в Національній асамблеї відбулись дебати з приводу питання винесеного на референдум. Головна полеміка розгорнулася між лідерами головних політичних партій провінції Клодом Раяном (Ліберальна партія) та Рене Левеком (Квебекська партія). Р. Левек наголосив, що референдум – видатна подія в квебекській історії, під час якого жителі регіону матимуть реальне право на самовизначення. Прем'єр в черговий раз скритикував систему

* Газета “Canada Weekly” за 17 жовтня 1979 р. навела менш оптимістичні цифри для сепаратистів: Лише 11% мешканців провінції виступали за повну незалежність, 19% за суверенітет і подальший вступ в економічну асоціацію з Канадою, 39% за оновлений федералізм, 15% за статус-кво і 7% на той час ще не визначились. Показово, що 66% респондентів були впевнені у тому, що як би не закінчився референдум – Квебек так чи інакше залишиться в складі Канади. Натомість соціологічне опитування газети “Le Devoir” від 17 грудня 1979 р. зафіксувало серед респондентів 20, 3% прихильників суверенітету.

канадського федералізму, яка не гарантує квебекцям збереження їхньої національної ідентичності [23, Р. Р. 5-6]. К. Раян у відповідь звернув увагу Р. Левека, що всі ті досягнення, про які говорив той у своєму виступі, стали можливими лише завдяки тій політичній системі (федералізм) при якій, власне, живуть квебекці [23, Р. 17].

Протистояння напередодні референдуму набрало рис внутрішнього суперництва головно між двома школами політичної думки у Французькій Канаді (сепаратистами й федералістами), тоді як Англійська Канада опинилася в досить вигідній ролі спостерігача. Це було зумовлено і тим, що Оттава вимушено приховувала свою безпосередню участь у референдумній кампанії, оскільки будь-яке пряме втручання викликало б зворотну реакцію і призвело б до збільшення кількості прихильників сепарації провінції [24, Р. 137]. Не надто чітку позицію стосовно референдуму зайняла і католицька церква, чий вплив у провінції був достатньо вагомим. Ще у 1979 р. квебекські єпископи прийняли спільну відозву під назвою “Народ Квебеку і його політичне майбутнє”. У першій частині послання йшлося, що жителі провінції мають право самостійно визначати й влаштовувати своє майбутнє, бо в Євангелії зазначено: “Шукайте і знайдете” [25, Р. 183]. Цю фразу, на перший погляд, можна було трактувати як завуальовану підтримку сепаратистського курсу партії Р. Левека, проте, у другій частині звернення було подано, назагал, негативну оцінку суверенітету і прозвучав заклик до єдності поміж людьми [25, Р. 186].

14 травня 1980 р. перед десятитисячним натовпом квебекців у Монреалі федеральний прем'єр П. Трюдо урочисто пообіцяв оновити федерацію, а Квебекові, зважаючи на його виняткову національну ідентичність, забезпечити в системі канадського федералізму особливе місце [26]. Умовою виконання обіцянки, мало стати голосування проти пропозиції квебекського уряду. Важко сказати про наслідки цього звернення. Як свідчать результати дослідження, проведеного вже під час референдуму, чимало виборців сформули свою думку ще перед його оголошенням (41%) або прийняли рішення на ранній стадії кампанії, тоді як лише 5% визначилися упродовж останнього тижня [27, С. 103].

Інтрига щодо результатів голосування, котра все ж зберігалася до останнього дня, сприяла активізації дискурсу навколо майбутнього як Канади, так і Квебеку. Згідно проведених опитувань, лише близько 10 % жителів у дев'яти провінціях Англійської Канади підтримували ідею асоціативного суверенітету, тоді як 80 % виступали проти будь-якої незалежності, в тому числі і неповної [4, Р. 759]. Майже всі великі українські організації, незважаючи на їх політичне забарвлення, висловилися проти сепаратистських тенденцій у Квебеку. Винятком була лише резолюція Едмонтонської конференції українських науковців, яка виступила за перетворення держави у конфедерацію двох рівних партнерів – Квебеку й Англійської Канади [28].

Однак, заради справедливості, треба зазначити, що в країні було чимало і тих, хто особливо не переймався можливою сепарацією Квебеку. Яскравим прикладом цього можуть бути результати опитування громадської думки, проведені у березні 1979 р. в Альберті, де 32 % мешканців цієї західної провінції зізналися, що нічого не знають про план проведення референдуму у Квебеку і їх більше цікавить питання, як перешкодити федеральному центру узурпувати контроль над природними ресурсами провінції [29, С. 15]. Тож, кожний регіон мав власні інтереси і реагував на чужі проблеми не охоче, незважаючи навіть на їхню загальнодержавну вагу. Враховуючи це, квебекський уряд припустив можливість, у разі провалу ідеї економічної асоціації з Канадою звернутися з подібною пропозицією до США [30].

Однак до подібного сценарію розвитку подій не дійшло, оскільки на референдумі з приводу асоціативного суверенітету, який відбувся 20 травня 1980 р., перемогу здобули федералісти. У голосуванні взяли участь 84, 3% квебекців, що було найвищою явкою виборців за всю історію не лише Квебеку, але й Канади загалом. Позитивно на питання уряду відповіло 1 478 200 осіб або 40, 5%, негативно – 2 171 913 або 59, 5% [21]. Із 110 виборчих округів, лише у 15 прихильники асоціативного суверенітету здобули перемогу. Серед них був і Тайлон – округ, від якого у свій час до Національної асамблеї був обраний Р. Левек [21].

На думку більшості канадських політологів, референдум засвідчив, з одного боку, достатньо глибокий розкол серед населення провінції, а з другого, що багато квебекців таки не задоволені місцем провінції у складі федерації [32]. Сам Р. Левек відразу після провалу референдуму щодо

асоціативного суверенітету пророче зазначив, що це далеко не останній референдум в історії провінції [33]. Незабаром і Національна рада Квебекської партії у своєму документі “Квебек у 80-і рр.” поставила за мету у разі перемоги на найближчих провінційних виборах ініціювати проведення чергового волевиявлення [34].

Результати травневого референдуму викликали жваве суспільне обговорення, котре зводилось до пошуку причин поразки ідеї асоціативного суверенітету. В середовищі прихильників самостійності відразу ж з'явилась версія, відповідно з якою референдум для квебекців став неширим виявом їхньої волі, позаяк вони хотіли продемонструвати “свою відданість Канаді і при тому не зашкодити собі” [35, Р. 123]. Відтак, значна частина мешканців Квебеку боялась порушення усталеної системи життя, передусім в економічному плані, і голосувала за спокій [5, Р. 312-313]. Окрім того, негативні наслідки голосування пояснюються тим фактом, що квебекці з часу “тихої революції” досягли необхідного мінімуму прав і свобод для збереження національної ідентичності. Водночас, набула поширення теза про квебекський національний рух як такий, що спрямований не на конфронтацію, а на кооперацію [6, Р. 283].

Аналіз голосування показує, що серед тих, хто підтримав пропозицію квебекського уряду відсоток франкофонів склав приблизно 48-51 % [2, Р. 327]. Тож, навіть серед франкоквебекців навряд чи вдалося досягти позитивного результату, вже не кажучи про англофонів. Розбіжність у поглядах стала характерною рисою волевиявлення для більшості квебекців, не зважаючи на соціальний статус. Винятком може слугувати, хіба-що місцева політична еліта, котра виявила найбільшу погодженість у голосуванні [4, Р. 772]. “За” переважно голосували і молоді квебекці, котрі народилися у період з 1945 по 1959 р., тож віковий фактор зробив квебекський сепаратизм потенційно небезпечним у майбутньому [36, Р. 131].

“Ні” в основному сказали чотири категорії квебекців: ті, кого задовольняв статус-кво, прихильники конституційних змін, запропонованих федеральним урядом, особисті симпатички П. Трюдо і К. Раяна та противники правлячої Квебекської партії [37, Р. 132]. Як засвідчили опитування, позитивно голосували здебільшого ті, хто віддав свій голос за партію Р. Левека і на виборах у 1976 р. 84 % виборців, що сказали “так” ідентифікували свою належність до Квебекської партії, а 87 % тих, хто проголосував “ні” були прихильниками лібералів [27, С. 105].

Не менше вплинула на результати голосування позиція провідних політиків, котрі, як не парадоксально, були значно популярнішими за ті ідеї, які вони пропагували, тому канадська публіцистка Люсьєн Ганьйон назвала референдум у провінції передусім “битвою вождів” [38, Р. 51]. Глава Квебекської партії Р. Левек мав більше симпатиків ніж лідер лібералів К. Раян, проте ця популярність нівелювалася наявністю на посаді прем'єр-міністра Канади франкоканадця П. Трюдо. Попри те, що вершина популярності федерального прем'єра була вже позаду, він усе ж мав вагомий вплив на думку квебекців і в “оновлений федералізм”, швидше за все, повірили лише тому, що його проголосив саме П. Трюдо. Тож, головну заслугу у перемозі федералістської ідеї над сепаратистською віддають саме йому [39, Р. 15].

Референдум щодо асоціативного суверенітету Квебеку був логічним наслідком двадцятирічного періоду розвитку провінції, що пройшов під знаменом змін засад функціонування системи канадського федералізму. Його проведення, а отже, і реальна загроза єдності держави, змусили Оттаву вкотре переосмислити проблему Квебеку й визнати потребу її розв'язання головним пріоритетом у своїй діяльності. Результати референдуму показали, що квебекців не задовольняють ані асоціативний суверенітет, ані статус-кво. У квебекському суспільстві на той час не склалося критичної маси, готової беззастережно підтримати відокремлення від Канади. Тож, традиційне питання “Чого хоче Квебек?” стало знову актуальним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Albert A. Conditions économiques et élections: le cas de l'élection provinciale de 1976 au Québec // “Canadian Journal of Political Science”. Ottawa. 1980. Vol. XIII. № 2. P. 325-345.
2. McRoberts K. Quebec: Social and Political Crisis. Toronto: McClelland and Stewart, 1988. – 530 pp.
3. Fraser G. PQ: René Lévesque & the Parti Québécois in Power. Toronto: Macmillan of Canada, 1984. – 434 pp.
4. Ornstein M., Stevenson H. Elite and Public Opinion Before the Quebec Referendum: A Contemporary on the State in Canada // “Canadian Journal of Political Science”. Ottawa. 1981. December. Vol. XIV. P. 745-774.

5. Trofimenkoff S. The Dream of Nation: A Social and Intellectual History of Quebec. Toronto: Macmillan, 1982. – 344 pp.
6. Lammert C. Nationale Benegungen in Quebec und Korsika, 1960-2000. Frankfurt am Main: Campus Verlag, 2004. – 313 pp.
7. “The Montreal Star”. Montreal. 1968. 22 October.
8. Separatism Gets a Leader // http://archives.cbc.ca/IDC-1-74-870-5017/people/rene_levesque/clip4/ 17.03.2010.
9. Lévesque R. Option Québec. Montréal: Les Éditions de L’Homme, 1968. – 173 pp.
10. Lévesque R. My Quebec / Transl. from the French. Toronto: A Totem Book, 1979. – 191 pp.
11. К предстоящему референдуму в Квебеке // “Атлас. Еженедельный вестник иностранной информации ТАСС”. Москва. 1980. № 21.
12. “Canada Weekly”. Ottawa. 1977. 27 April.
13. “Ми і світ”. Торонто. 1977. Ч. 197.
14. Подавляющее большинство против (Ассошиэтед Пресс из Монреаля) // “За рубежом”. 1977. № 9.
15. “Ми і світ”. Торонто. 1977. Ч. 199.
16. Leger J.-M. This Country to Be Called Quebec // Canadian History Since Confederation: Essays and Interpretation / Ed. by B. Hodgins. Georgetown: ID, 1979. P. 688-701.
17. “The Canadian Tribune”. Toronto. 1979. 25 June.
18. “Canada Weekly”. Ottawa. 1979. 21 November.
19. “Нью-Йорк Таймс” о национальном вопросе в Канаде // “Атлас. Еженедельный вестник иностранной информации ТАСС”. Москва. № 6.
20. The Program of Parti Québécois // Politics: Canada / Ed. by P. W. Fox. Toronto: McGraw Hill Ryerson Ltd., 1982. P. 197-202.
21. 1980 Referendum on Sovereignty-Association // [http://www2.marianopolis.edu/ quebechistory/stats/qc_elect.htm](http://www2.marianopolis.edu/quebechistory/stats/qc_elect.htm). 5.04.2010.
22. Canada Has a Future: A Look at Canada’s Next 20 Years by the “think tank” Experts Whose Business Is Knowing the Future / Preface by K. Kahn. Toronto: McClelland and Stewart, 1979. – 285 pp.
23. The Question. The Debate on the Referendum Question, Quebec National Assembly March 4-20, 1980 / Transl. from the French / Ed. by M.-H. Beregeron, D. Brown, R. Simeon. Kingston: Queen’s University, 1980. – 93 pp.
24. Gagnon A.-G. Québec-Canada’s Constitutional Dossier // Québec: State and Society / Ed. by A.-G. Gagnon. Toronto: Broadview Press, 2004. P. 127-150.
25. The People of Quebec and Its Political Future (The Roman Catholic Bishops of Quebec, 1979) // Canadian Churches & Social Justice / Ed. by J. Williams. Toronto: Lorimer, 1984. P. 181–188.
26. “The Globe and Mail”. Toronto. 1980. 15 May.
27. Ле Дюк Л. Учасницька демократія: референдуми в теорії та на практиці / Пер. з англ. Харків: Центр Освітніх Ініціатив, 2002. – 160 с.
28. “Ми і світ”. Торонто. 1977. Ч. 200.
29. Бомбардьє Д. Канада: новое правительство и старые проблемы (“Экспресс”, Париж) // “За рубежом”. Москва. 1979. № 34.
30. “Ми і світ”. Торонто. 1978. Ч. 203.
31. 1980 Referendum on Sovereignty-Association // [http://www2.marianopolis.edu/ quebechistory/stats/qc_elect.htm](http://www2.marianopolis.edu/quebechistory/stats/qc_elect.htm). 5.04.2010.
32. “Известия”. Москва. 1980. 22 мая.
33. “Non” to Sovereignty // http://archives.cbc.ca/IDC-1-74-870-5023/people/rene_levesque/ 5.04.2010.
34. Décennie 1980 // <http://www.partiquebecois.org/nv/index.php?pq=18&annee=1980-01-01&action=montrer/> 15.04.2010.
35. Pepin M. The Death of Separatism (Saturday Night. October 1980) // Canadian Politics Through Press Reports / Ed. by D. Wallace and F. Fletcher. Toronto: Oxford University Press, 1984. P. 123–124.
36. The Quebec Democracy: Structure, Processes and Policies / Ed. by G. Lachapelle. Toronto: McGraw–Hill, 1993. – 484 pp.
37. Van Loon R., Whittington M. The Canadian Political System: Environment, Structure and Process / Fourth Edition. Toronto: McGraw-Hill Ryerson Ltd., 1987. – 879 pp.
38. Gagnon L. Chroniques politiques. Montréal: Les Éditions du Boréal Express, 1985. – 461 pp.
39. Les premiers ministres du Canada 1867-1994. Présenté par la Chambre des communes et les Archives nationales du Canada. Ottawa, 1994. – 20 pp.

УДК 94 (477. 83) : 631. 115.8

М. Сеньків

Кредитна кооперація у галицькому селі в міжвоєнний період (1919 – 1939 рр.)

У статті проаналізовано розвиток кредитної кооперації у галицькому селі в міжвоєнний період. Зокрема, показано, що кредитна кооперація допомагала селянам захищатися від залежності лихварського капіталу, денационалізації, підвищувати їх національну свідомість, самостійність та добробут, згуртувала розпорошене українське населення, прищеплюючи йому державницькі навички, зводила міцний економічний підмурок політичного визволення.